

Archeologienota Ramskapelle Hemmestraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

12-9-2018

Titel: Archeologienota Ramskapelle Hemmestraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Kaartmateriaal opgemaakt door Archeopunt gcv; Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18020 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2018F329

Intern projectnummer: 2018.104

Locatiegegevens: Ramskapelle Hemmestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 37550,9 en Y: 201189,06; X: 37721,3 en Y: 201316,79

Kadastergegevens: Nieuwpoort, afdeling 4 (Ramskapelle), sectie A, percelen 11x (partim), 15g (partim), 15h, 25d (partim) (zie figuur 5)

Topografische kaart: zie figuur 3 en 4

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog) en Guy Sysmans (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 12/09/2018

© Acke & Bracke bvba, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	11
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	13
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	14
2.4. HISTORISCHE SITUERING	17
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	26
3. SYNTHESE	27
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	27
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	27
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	28
4. SAMENVATTING	30
5. BIBLIOGRAFIE	32
6. BIJLAGES	33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Hemmestraat te Ramskapelle (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Deze archeologienota is een herwerking van de bekrachtigde archeologienota met beperkte samenstelling met ID-nummer 7112.¹ Omdat na de bekrachtiging van die archeologienota de ontwerpplannen gewijzigd zijn en het projectgebied wat is uitgebreid, dient er een nieuwe archeologienota opgesteld te worden.

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7112>

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.² Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt³, de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius⁴, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁵ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁶ Daarnaast kon ook geput worden uit de reeds bekrachtigde archeologienota ID 7112.

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

² <https://cai.onroenderfgoed.be/>

³ <http://www.geopunt.be/kaart>

⁴ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁵ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁶ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Dr. Birger Stichelbaut (UGent, In Flanders Fields Museum) reikte bijkomende info aan betreffende de site ten tijde van de Eerste Wereldoorlog.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied is 6986m² groot en kent een langgerekte, zuidwest-noordoost georiënteerde vorm. Het overgrote deel van het plangebied is momenteel braakliggend, het uiterste westelijke deel is in gebruik als tuin. Het terrein wordt in het zuiden begrensd door woningen en tuinen langsheen de Hemmestraat, in het oosten en noorden bevinden zich landbouwgronden, in het westen zijn tuinen van woningen langsheen de Ramskapellestraat gelegen. Het terrein is toegankelijk via een doorgang in het zuidwesten, die aansluit op de Hemmestraat. Volgens de kadasterkaart bevindt er zich een waterplas centraal in het noorden van het plangebied, op de meest recente luchtfoto is deze evenwel niet te herkennen.

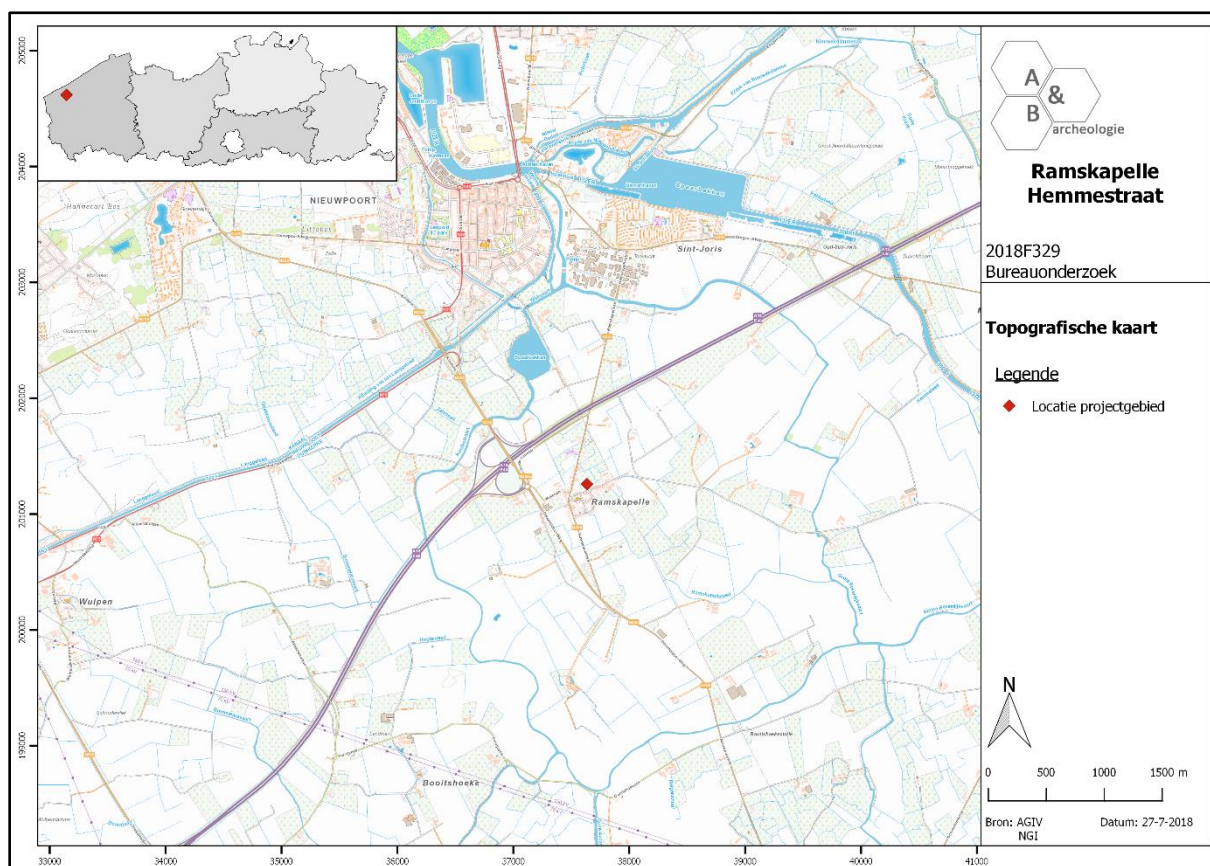
Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).

2.3. Landschappelijke ligging

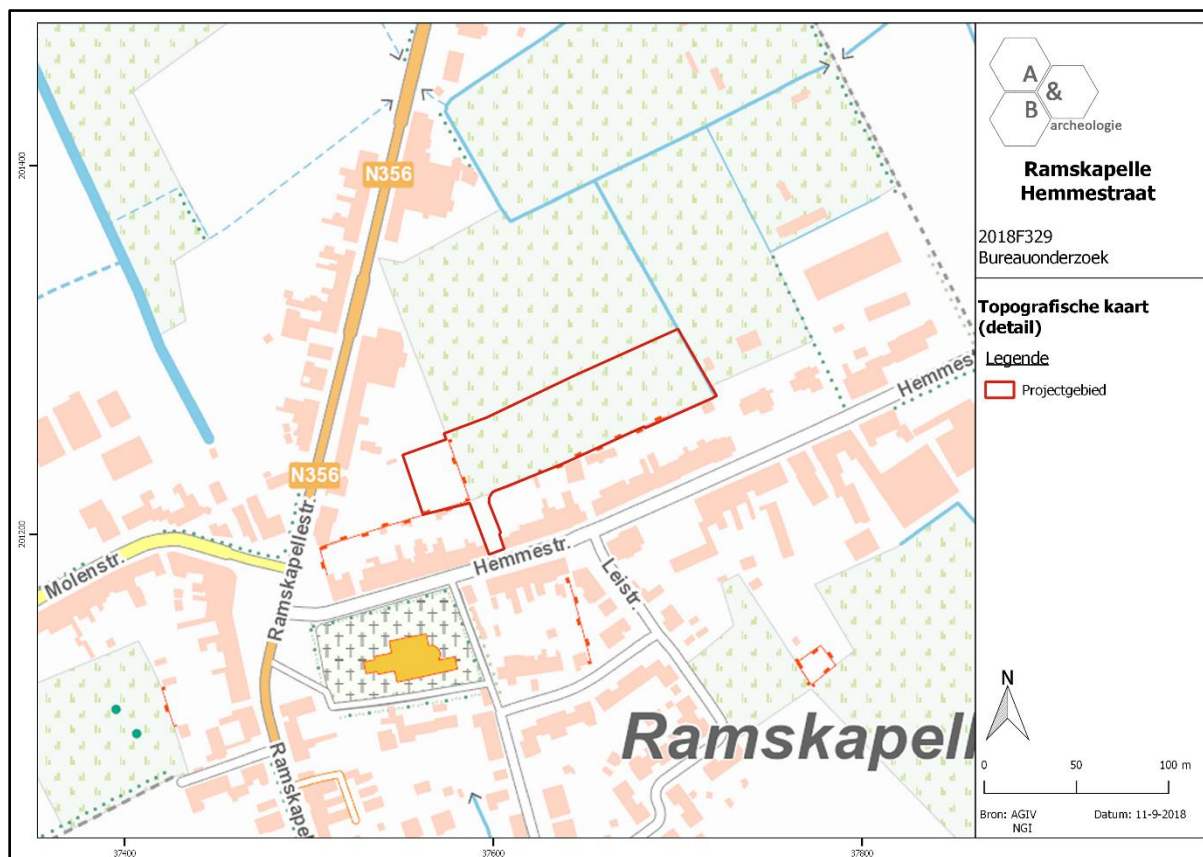
2.3.1. Topografische situering

Ramskapelle is een deelgemeente van de stad Nieuwpoort, die zich zo'n 2km ten noordwesten bevindt. Nieuwpoort is gelegen aan de westelijke Noordzeekust, maar Ramskapelle bevindt zich op enige afstand van de zee. Beide kernen worden van elkaar gescheiden door de E40 autosnelweg. Iets meer dan 3km ten oosten van het plangebied loopt de IJzer. Het plangebied is gelegen aan de noordzijde van de Hemmestraat. De dorpskern en parochiekerk van Ramskapelle bevinden zich net ten zuidwesten van het plangebied, aan de overzijde van de Hemmestraat.

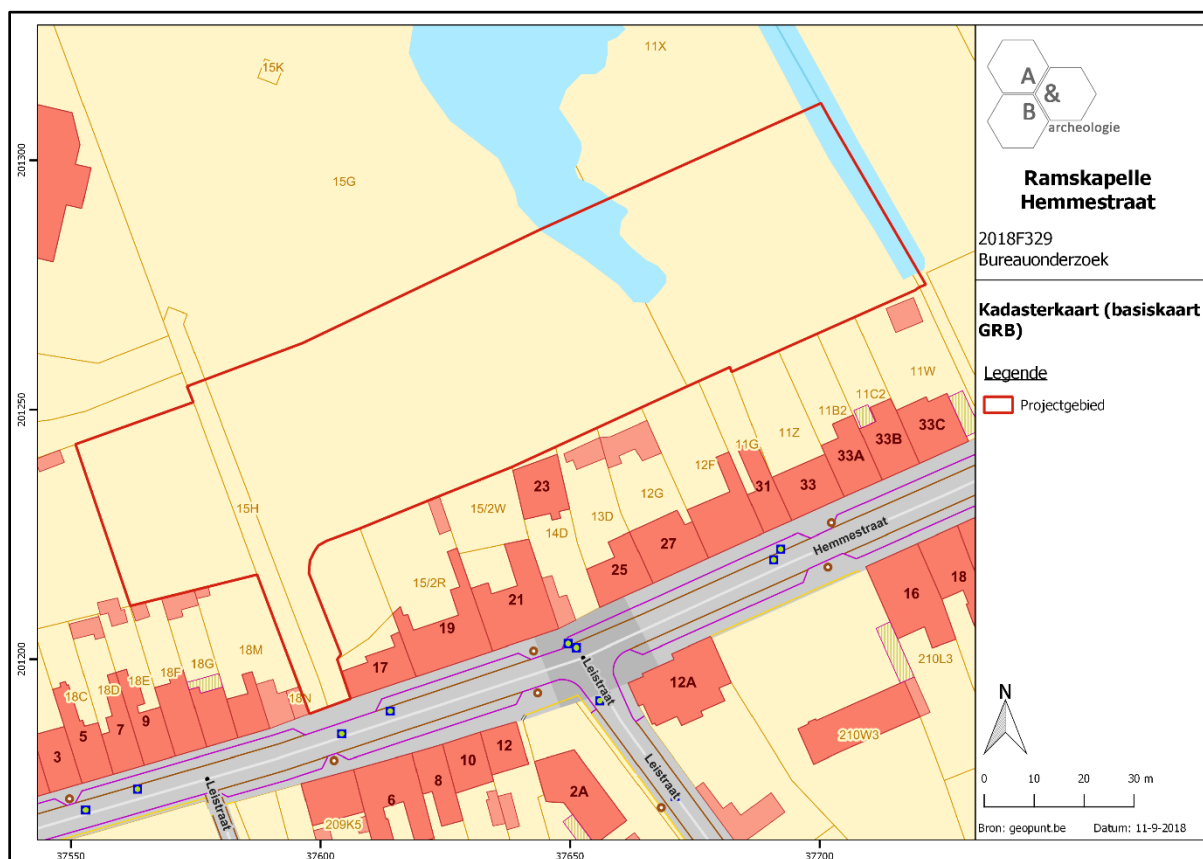
Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied hoofdzakelijk aangeduid als 'Weiland', met een stukjes 'Akkerbouw' in het westen, wat niet geheel overeenkomt met het huidige gebruik.

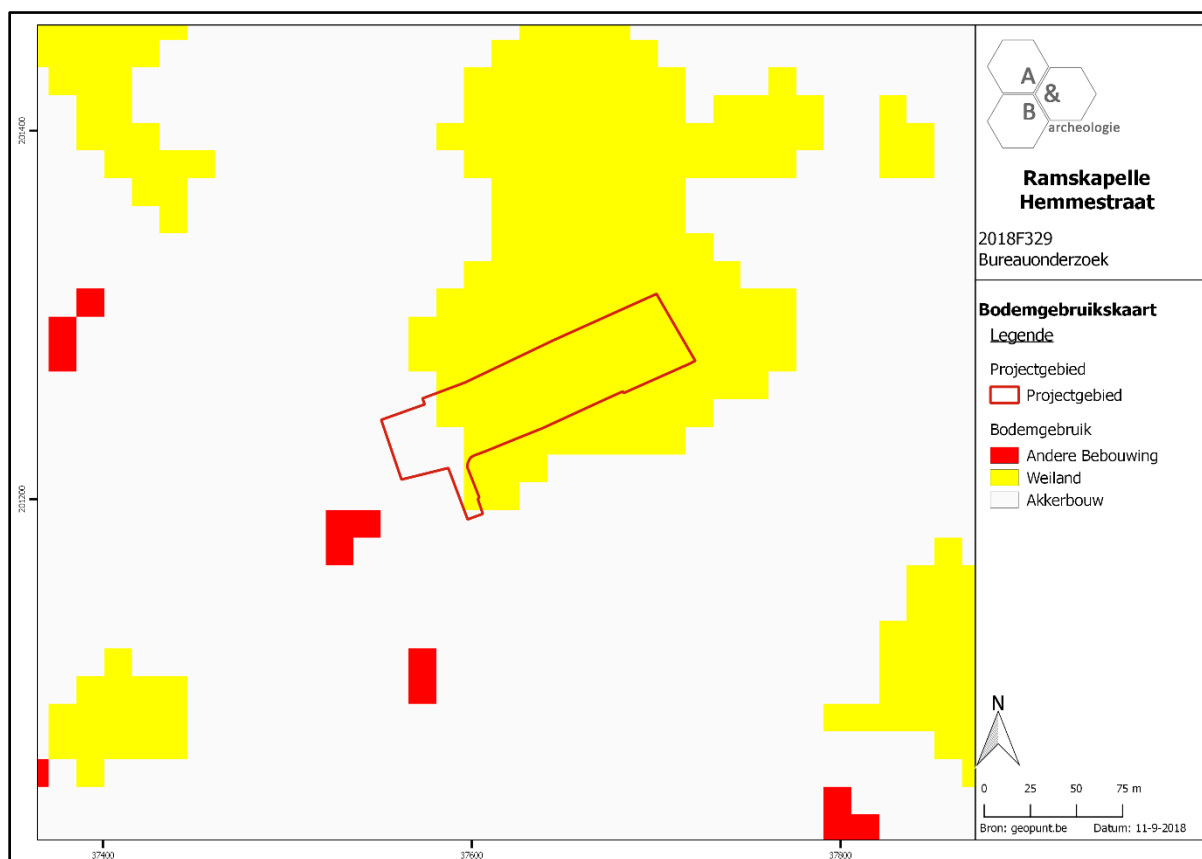
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 5 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het plangebied (bron: geopunt.be).

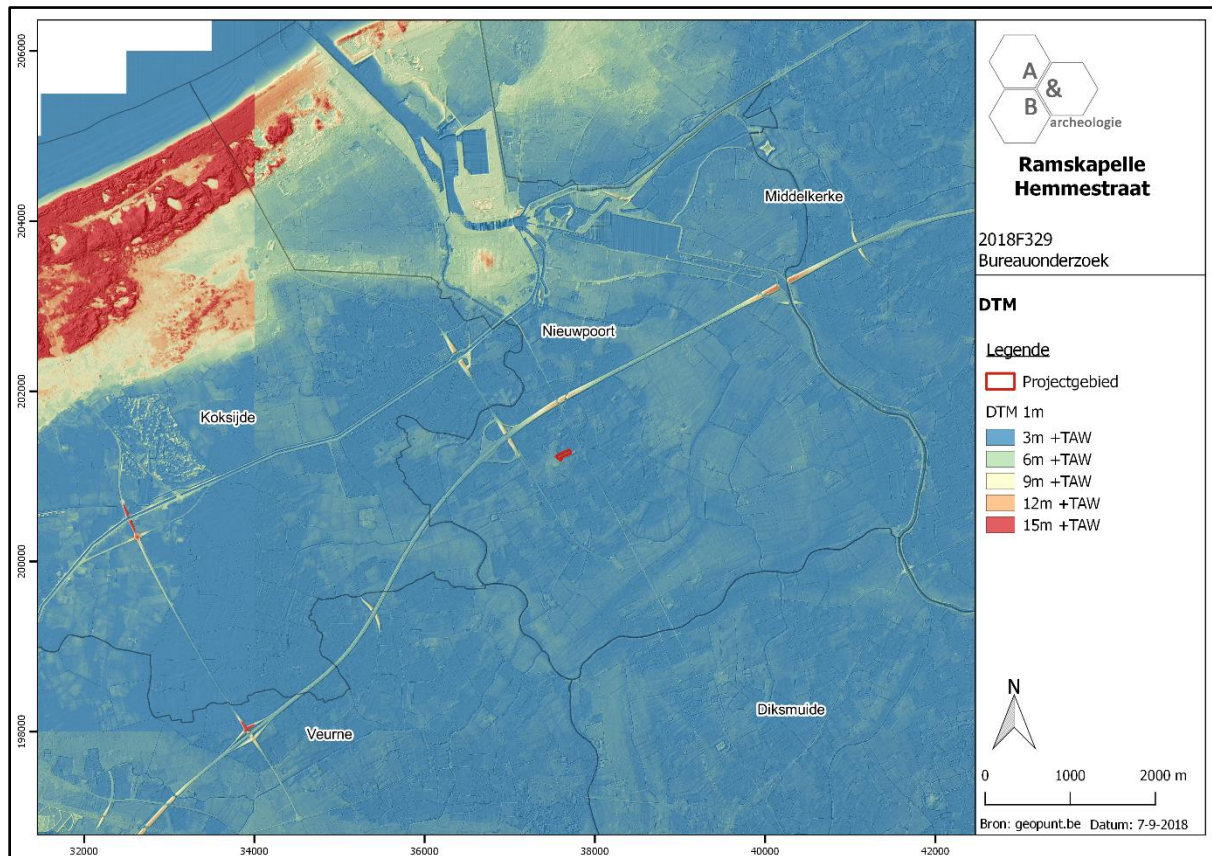

Figuur 6 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

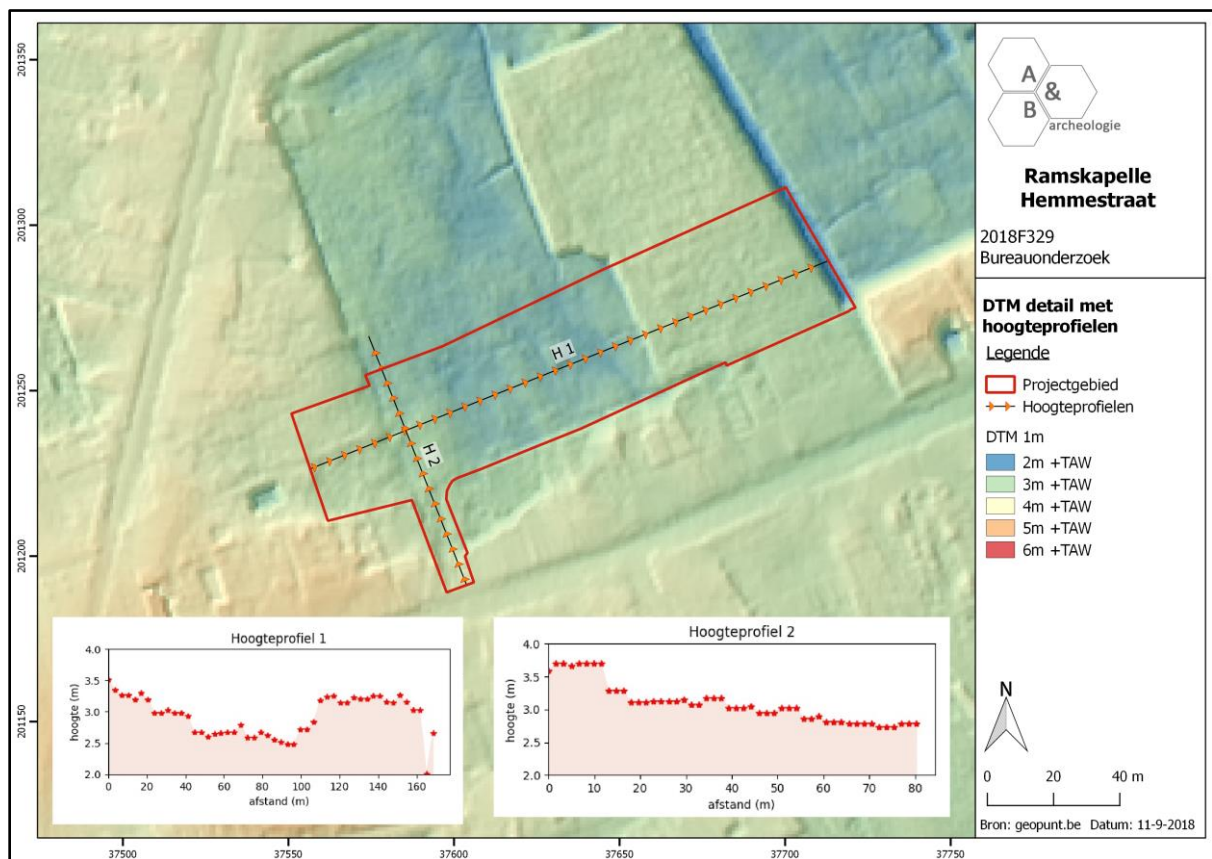
2.3.2. Landschappelijke situering

Ramskapelle is gelegen in een vlak poldergebied en wordt doorsneden door diverse grachten. De oostelijke perceelsgrens van het plangebied wordt ook gevormd door een gracht. De omgeving wordt gekenmerkt door vruchtbare kleigronden. Het centrale deel van het plangebied is echter lager gelegen dan de omgeving, wat duidelijk te zien is op het Digitale Hoogtemodel, met waarden tussen +2,50 en +2,80m TAW en een eerder scherpe grens met de hoger gelegen gronden in het oostelijke en westelijke deel van het plangebied (ca. +3,40m TAW). De terreinen ten oosten van het plangebied zijn opnieuw lager gelegen. De tuinen en woningen langs de Hemmestraat zijn dan weer hoger gelegen. Er kan min of meer gesteld worden dat het plangebied een komvorm kent, met een centrale laagte en hogere zones in het oosten, zuiden en westen.

De bodemerosiekaart uit 2016 geeft aan dat er voor het westelijke stuk van het plangebied geen info voorhanden is; het overige deel kent een verwaarloosbare erosiegraad.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

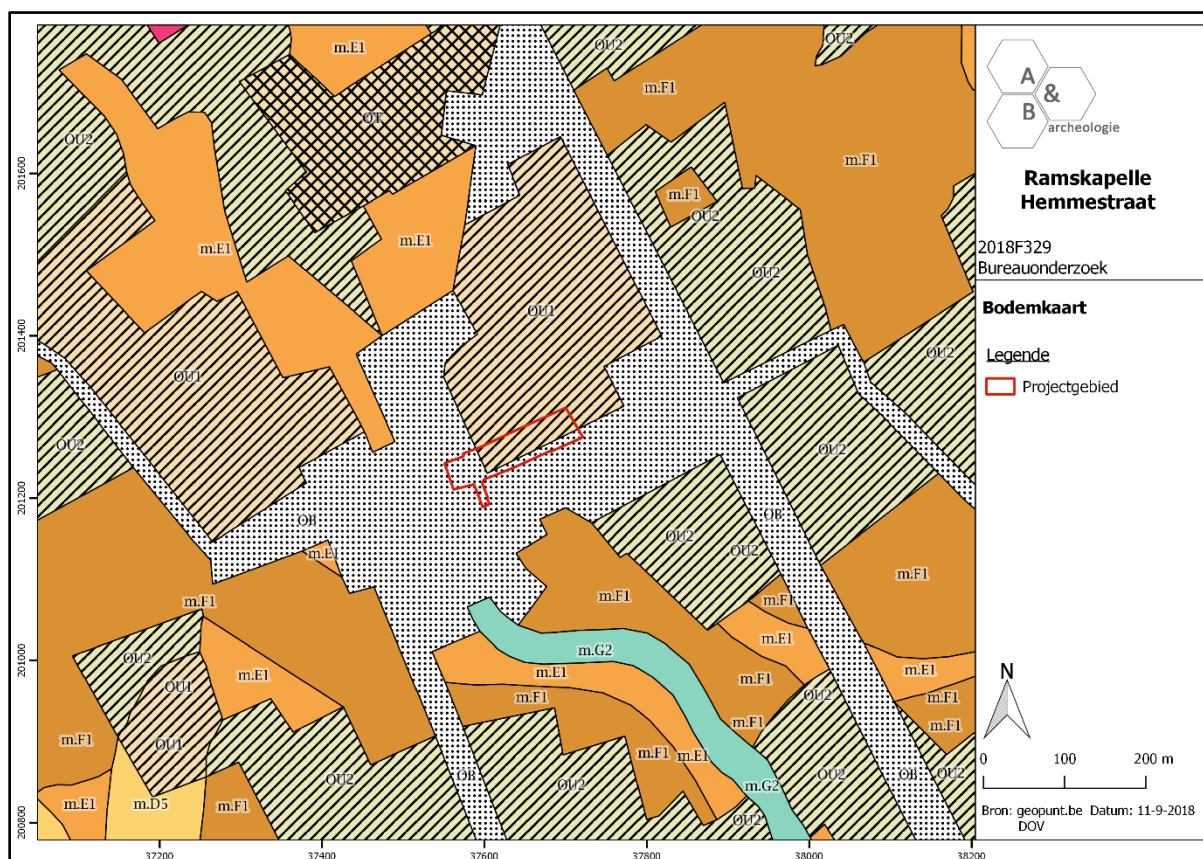
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).

Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

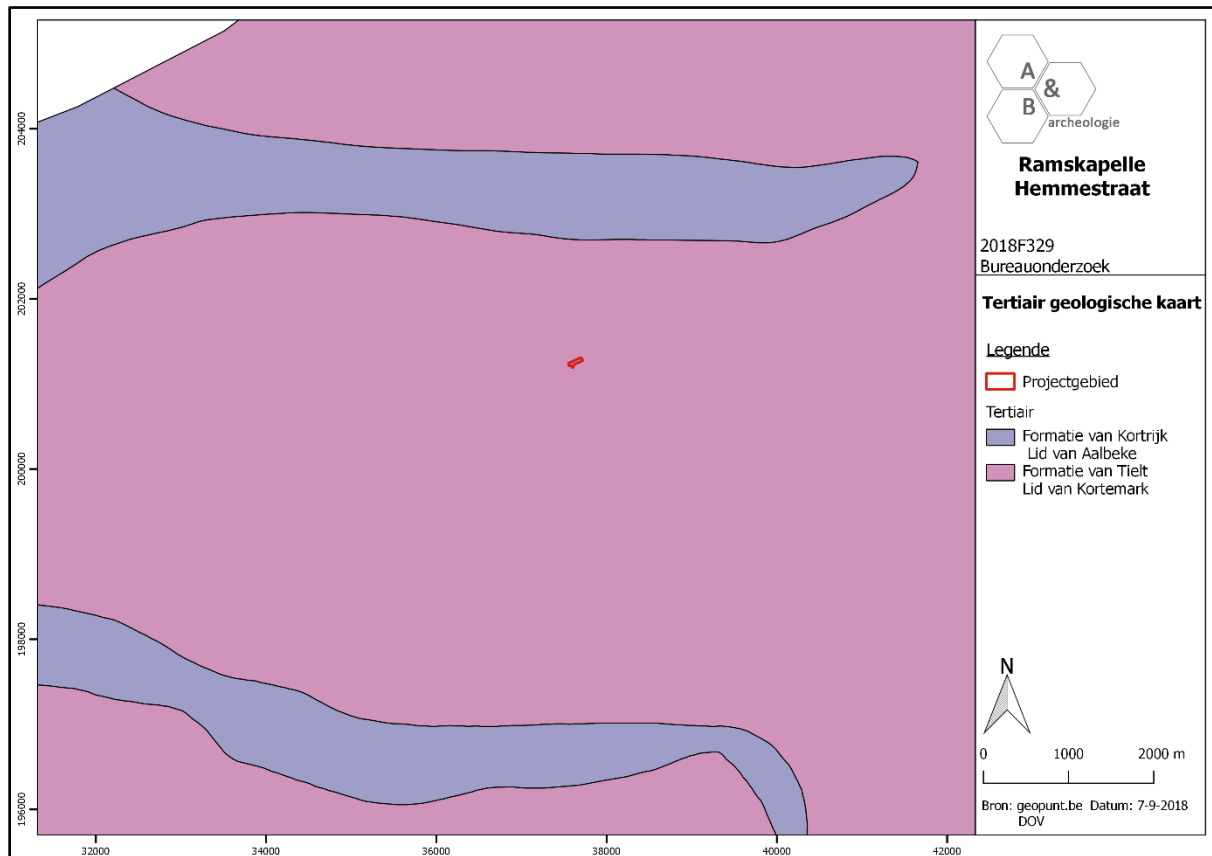
Op de bodemkaart wordt het plangebied grotendeels gekarteerd als OU1: uitgeveende gronden, licht profiel. Uitgeveende gronden zijn gronden waarvan de veenlaag geheel of gedeeltelijk werd uitgegraven en waarvan het oppervlak aldus verlaagd werd. De OU1 gronden zijn ontstaan door het uitvenen van overdekte kreekrugggronden. Het zijn dus kunstmatige gronden, net zoals de als OB gekarteerde gronden in de westelijke strook (bebouwde zones).

Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

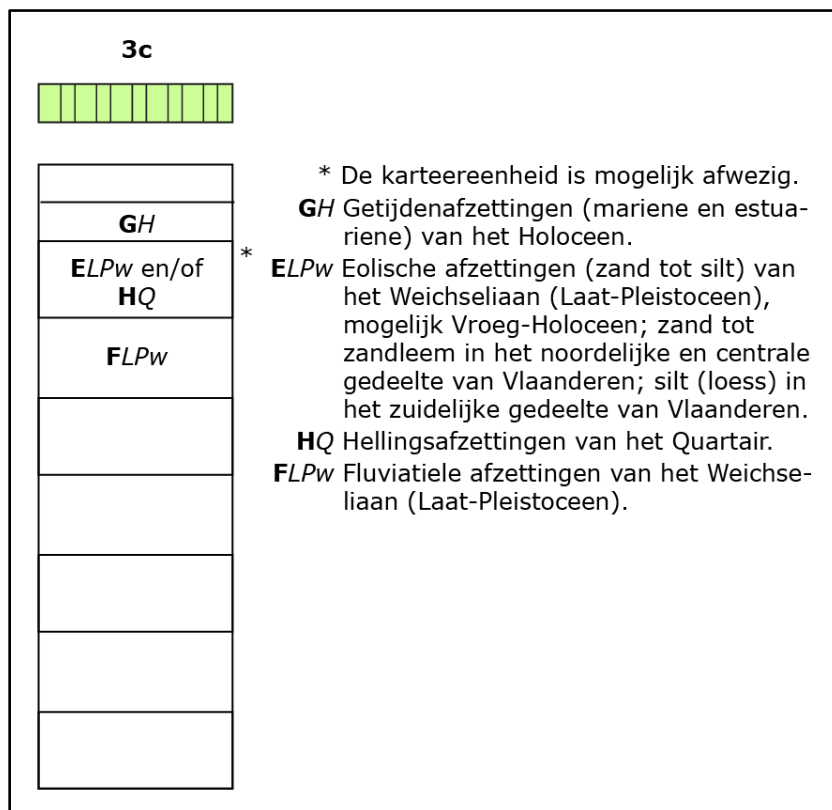
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen die toebehoren aan de Formatie van Tielt, Lid van Kortemark: grijze tot groengrijze klei tot silt, dunne banken zand en silt. De Quartaire geologische kaart geeft aan dat er ter hoogte van het plangebied Holocene en/of Tardiglaciale getijdenafzettingen (c) bovenop de Pleistocene sequentie (3) voorkomen. De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

De gemeente wordt voor het eerst vermeld als Ramscappla in 1130 en 1135. Het altaar was afhankelijk van de Sint-Niklaasabdij van Veurne en van het kapittel van Sint-Walburga te Veurne, vanaf 1114 door Boudewijn VII begiftigd met tienderecht. In de 17de eeuw was het dorp herhaaldelijk slachtoffer van oorlogsgeweld. De Sint-Laurentiuskerk is een neogotisch bedehuis van 1923 ter vervanging van een op 25/10/1914 afgebrande kerk van 1863-'64 met oudere toren, welke op haar beurt een driebeukige kerk van 1635, uitbreiding van voormalig eenbeukig kerkje, verving; omringend kerkhof met waaivormig gekasseide voetpaden, afgezet met haag en linderij. De Hemmestraat is vernoemd naar de hoeve "(De) Hem(me)" (Hemmestraat, nummers 65-67-69, meer dan 2,5km ten oosten van het plangebied), etymologisch te verklaren als een door waterweg aangegeven of gescheiden grond. Uitgangskern: stuk grond (circa 100 ha), in 1138 door gravin Sybilla, gemalin van Dirk van den Elzas, aan de Duinenabdij van Koksijde geschonken. Latere aanwinsten, voortkomend van indijkingen verricht door monniken, alsook van giften en voortdurende grondruil tussen verschillende eigenaars enerzijds en de Duinenabdij anderzijds, gesitueerd op linkeroever van de IJzer. 12de eeuw: domein "Hem" belangrijkste uithof met oppervlakte van 758 gemeten. In akte van 1199, gerekend tot "grangia", dit is een verzamelplaats van verschillende hoeven. Onder Niklaas van Belle (prelaat van Duinenabdij van 1232- 1253) voorzien van monumentale schuur en verscheidene gebouwen. In akte van 1246, oppervlakte van de "Hem" bepaald op 780 gemeten het Adelenland inbegrepen (cf. "Allaertshuizen" te Wulpen: circa 700 gemeten; "Ten Bogaerde" samen met de hoeven "Het Moer" en "Het Voormoer": 1200 gemeten). Verwoesting in 1590 en 1650. 17de eeuw: splitsing in "Grote" en "Kleine Hemme". Privaat bezit na Franse Revolutie. 1830: eigendom van Niklaas De Roover, laatste Duinenmonnik; na diens dood geschonken aan Mgr. Bousseu, secretaris van bisdom Gent, ten behoeve van de oprichting van bisdom Brugge. Vernieling van de oude hoevegebouwen tijdens de Eerste Wereldoorlog. 1922: wederopbouw, afwijkend van oorspronkelijk uitzicht. De middeleeuwse hoeve is ver zoek.

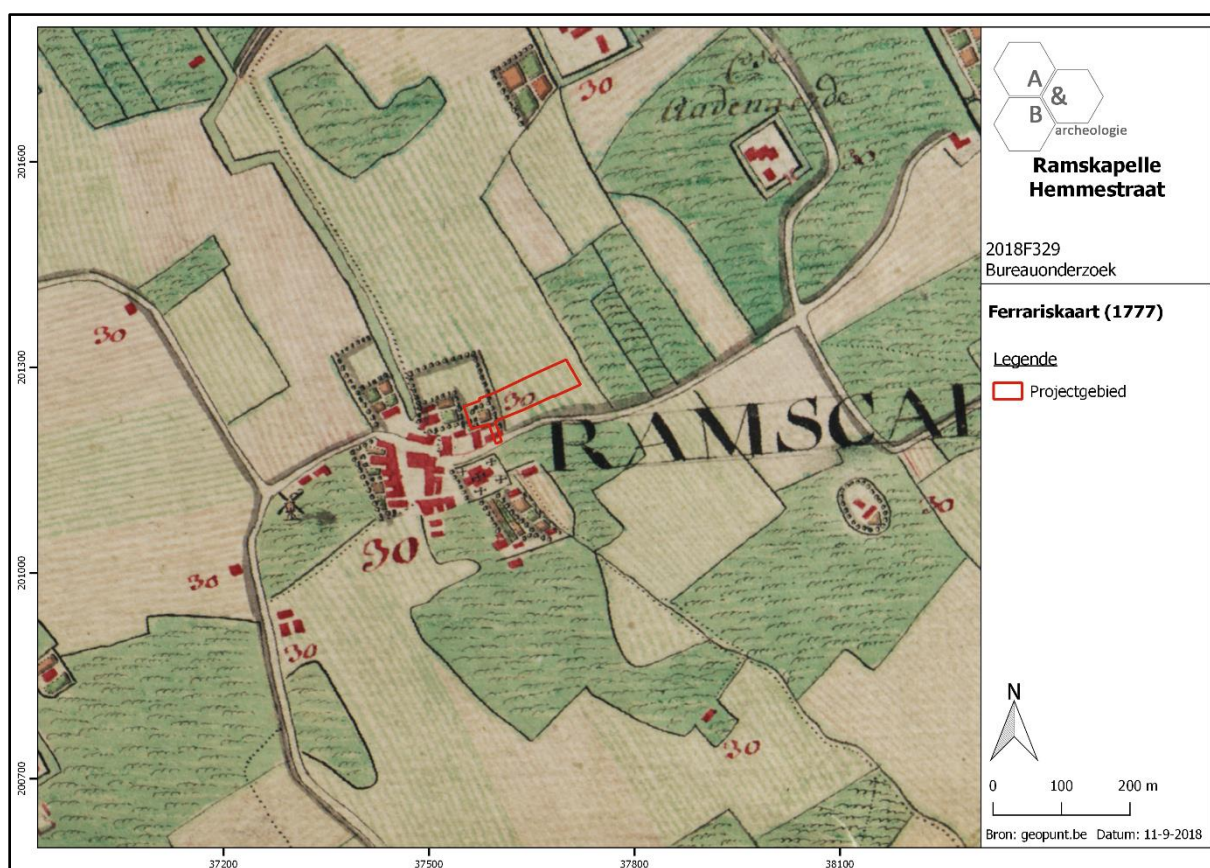
Ramskapelle werd volledige verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog, op enkele uitzonderingen na. De Slag aan de IJzer startte op 18 oktober 1914. Na de aftocht uit Antwerpen namen de Belgische divisies rond half oktober hun nieuwe posities in ten oosten en ten westen van de IJzer. Zo ook te Ramskapelle, waar de inwoners vluchtten. Het Belgische front bleef echter verder afbrokkelen en de Belgen moesten zich bijna volledig op de linkeroever van de IJzer terugtrekken. De Duitsers slaagden er zelfs in de brug van Tervate over te steken en de linkeroever te bereiken. Op 23 oktober staken de Duitsers massaal de IJzer over en bleven verder oprukken. In Nieuwpoort legden de Duitsers bruggen over de Noordvaart en dreven de Belgen verder achteruit. Mede dankzij de Franse generaal Grossetti werd een aanval op Booitshoeke afgeslagen en het Belgische front terug op de spoorlijn gebracht. Bij een algemene aanval geraakten de Duitsers tot bij de molen van Ramskapelle. De Belgische 4de en 5^{de}

⁷ Gebaseerd op: Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Naamsteen Slag aan de IJzer Station* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/212893> (geraadpleegd op 8 september 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Hemmestraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103701> (geraadpleegd op 8 september 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Parochiekerk Sint-Laurentius* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/83683> (geraadpleegd op 8 september 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Ramskapelle* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121084> (geraadpleegd op 8 september 2018).

Linierementen weerstonden geruime tijd de hardnekkige aanvallen. Kerk en huizen werden tot puin herleid. De Belgen moesten wijken en de weg naar Frankrijk lag open. De Slag aan de IJzer werd beëindigd met hulp van de onderwaterzetting vanaf de nacht van 29 op 30 oktober. De afwateringssluus van de Noordvaart werd opengezet en door dit enkele nachten te herhalen, steeg het water tussen de IJzer en de spoorwegberm Nieuwpoort-Diksmuide. Te Ramskapelle vonden op 30 en 31 oktober nog de laatste verbeterde gevechten plaats om de Duitsers achter het station van Ramskapelle, de spoorwegberm en het wassende water te dwingen. De bres moest worden gedicht door het 6de Linierement, een bataljon van het 7de Linierement en 2 compagnies van het 14de Linierement, terwijl 2 Franse bataljons (Jagers en Algerijnse tirailleurs) bijstand verleenden. De Duitsers hadden zich met hun mitrailleurs op de hoogte van de molen geïnstalleerd. De tegenaanval werd ingezet 's morgens op 30 oktober. De Franse artillerie beschoot Ramskapelle om de Duitse posten uit te schakelen. Daarna trokken de Algerijnen met een groot elan op, maar aan het Ramskapelleleed werden ze door de Duitsers neergemaaid. Overlevenden deinsden terug en werden opgevangen door het 6de Linie en de Franse Jagers, voor wie ze de weg hadden gebaad. Ondertussen steeg het water. 's Morgens, op 31 oktober, werd een nieuwe aanval ingezet. In korte golven rukten de Belgen en de Fransen voorbij de molen en in de straten van Ramskapelle ontstonden verbeterde lijf-aan-lijf gevechten met de bajonet op het geweer. Het wassende water stond aan hun kant en de Duitsers trokken achteruit. Op 31 oktober waren nog slechts enkele hoger gelegen delen in het onderwater gezet gebied in Duitse handen. Die werden ingericht tot vooruitgeschoven stellingen. Het IJzerfront was gestabiliseerd. Men groef zich in. De Slag aan de IJzer was voorbij. Tijdens de stellingenoorlog in de daaropvolgende jaren kende de door een Belgische legerdivisie verdedigde sector Ramskapelle eerder kleinschalige gevechten en beschietingen. Pas tegen het einde van de oorlog, met het Duitse Lente-Offensief, kwam er weer volop beweging aan de spoorwegberm. Met het Geallieerde Eindoffensief van september 1918 konden Belgen en Fransen eindelijk weer de spoorwegberm verlaten om de onderwater gezette vlakte over te steken. Deze spoorwegberm bevindt zich zo'n 150m ten oosten van het plangebied. De site zelf was dus vanaf 30-31/10/1914 gelegen in de Belgische zone, ten westen van het geïnundeerde gebied.

Op Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt het projectgebied aangeduid als grotendeels gelegen in landbouwgebied, met tegen de westelijke grens mogelijk bebouwing en achterliggende tuinzone langsheen de Hemmestraat. Bij de projectie op deze kaart moet evenwel steeds rekening gehouden worden met een zekere afwijking. Ramskapelle is op dat moment een klein dorp, waarvan de kern zich ten westen van de kerk bevindt. Het plangebied bevindt zich aan de noordoostelijke rand van de dorpskern. Op de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart uit midden 19de eeuw is net ten zuiden van het terrein een kleine kromming in de Hemmestraat te zien, die op de iets latere Poppkaart is verdwenen, daar heeft de Hemmestraat zijn huidige loop. De Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart tonen dat er (delen van) 1 of 2 kleine gebouwen in het westelijke deel van het plangebied gelegen waren, deze bebouwing is op de Poppkaart niet meer te weergegeven. Wel is op die kaart bebouwing gesitueerd net ten westen van het terrein, en niet op het terrein zelf. Vermoedelijk kan deze situatie worden doorgetrokken naar de 18de-eeuwse toestand. Op de topografische kaart van 1883 wordt het plangebied grotendeels aangeduid als drassig grasland, doorsneden door 2 grachten en onbebouwd. Op een loopgravenkaart van 7 mei 1917 staan in het centrale en oostelijke deel van het plangebied een dubbele prikkeldraadversperring en een loopgraaf afgebeeld. Het betreft een segment van ca. 30m lang van een bovengrondse loopgraaf met een

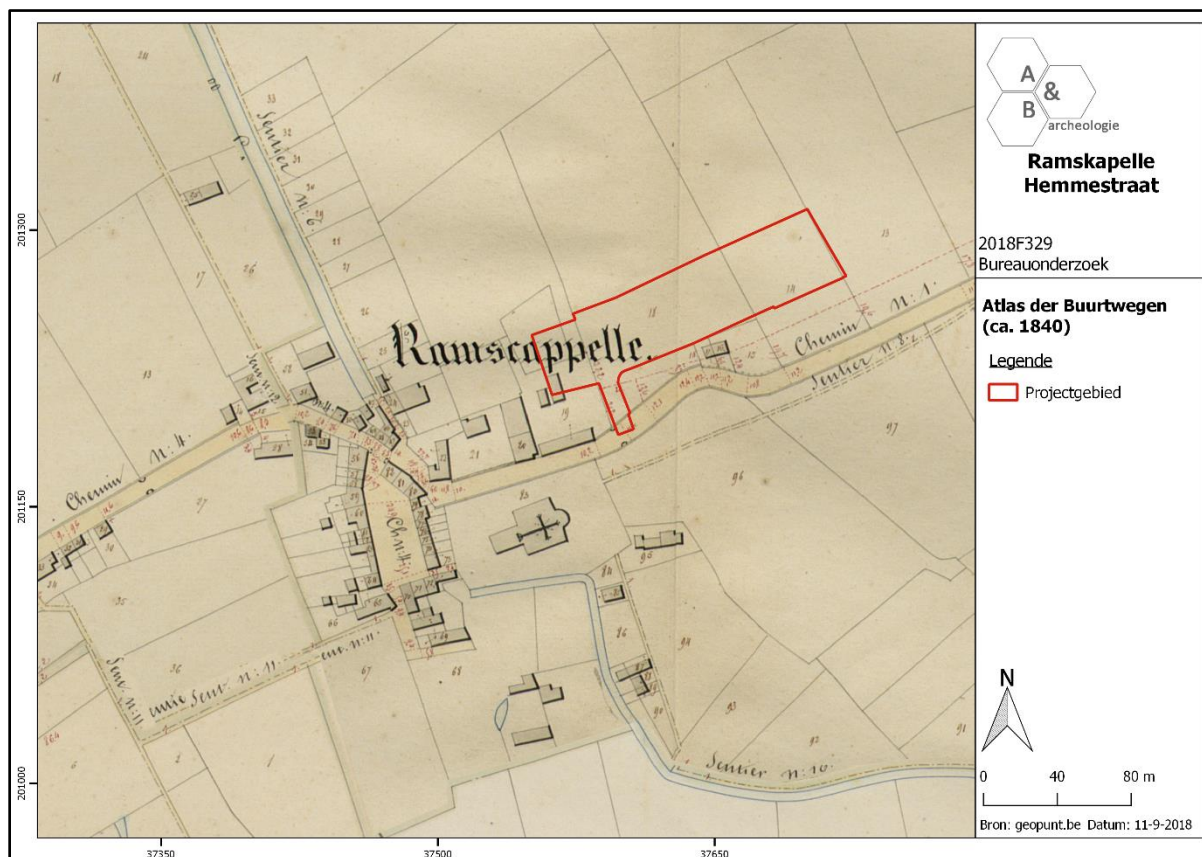
brede borstwering, die ook op luchtfoto's goed te zien is.⁸ Op basis van luchtfoto's uit de Eerste Wereldoorlog kan duidelijk gesteld worden dat de structuur zich op het maaiveldniveau bevond en dat gewerkt werd met een brede en hogere beschermingswal aan de vijandelijke zijde.⁹ Hij loopt verder door naar het noorden en behoort tot een grotere verdedigingsgordel rond het dorp. Gezien de oppervlakkige aanleg, zal de loopgraaf geen of weinig sporen nagelaten hebben in de bodem, waardoor deze archeologisch niet langer waarneembaar is. De prikkeldraadversperringen zijn eveneens bovengrondse versterkingen die geen sporen nalaten in de bodem. Na de verwoesting tijdens de Eerste Wereldoorlog komt het plangebied in gebruik als landbouwgrond, met uitzondering van het westelijke deel dat als tuin wordt ingericht. Op de luchtfoto's sinds 1971 is te zien dat het plangebied de laatste decennia nauwelijks wijzigingen ondervindt, behalve de tuin die meer en meer begroeid geraakt. Wel vonden er recent grootschalige grondwerken plaats op het terrein, zoals te zien op de luchtfoto's van 2015 en 2016.

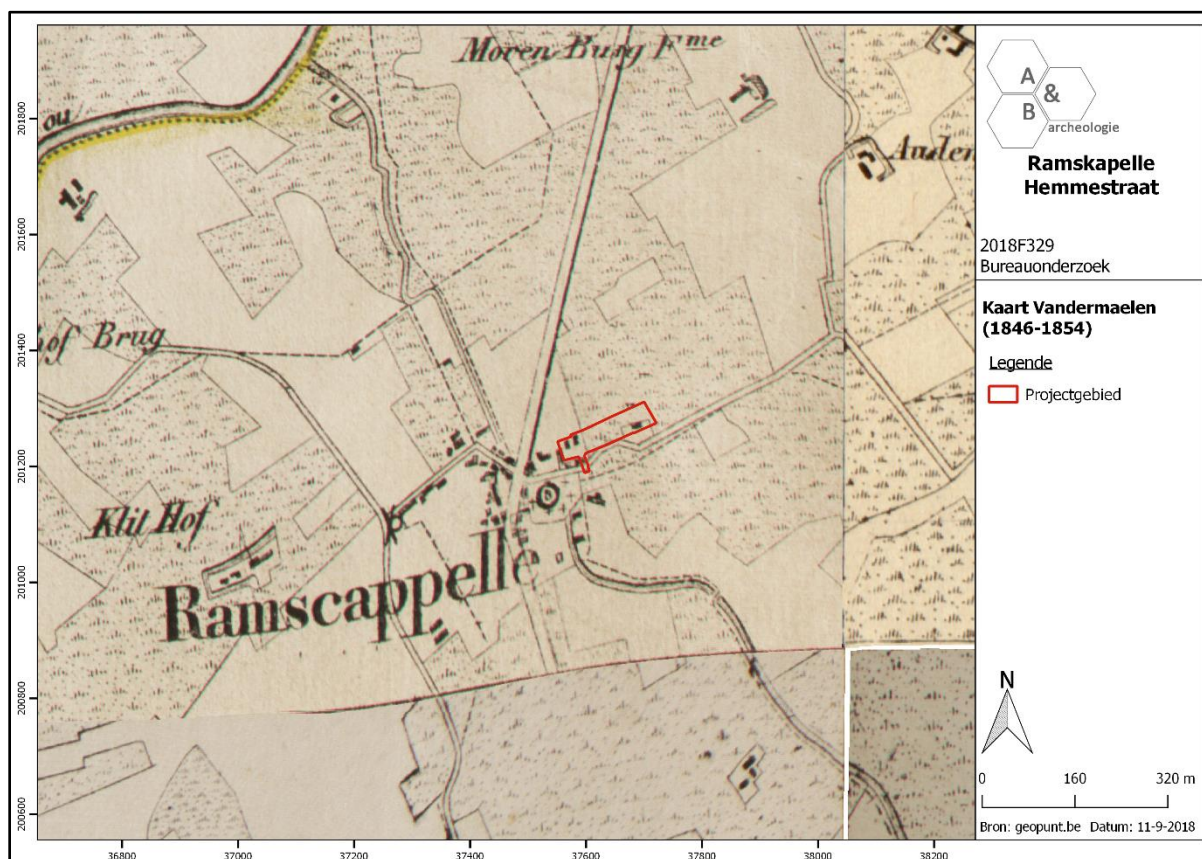
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

⁸ Met dank aan dr. Birger Stichelbaut (UGent, In Flanders Fields Museum) voor het aanreiken van bijkomende info.

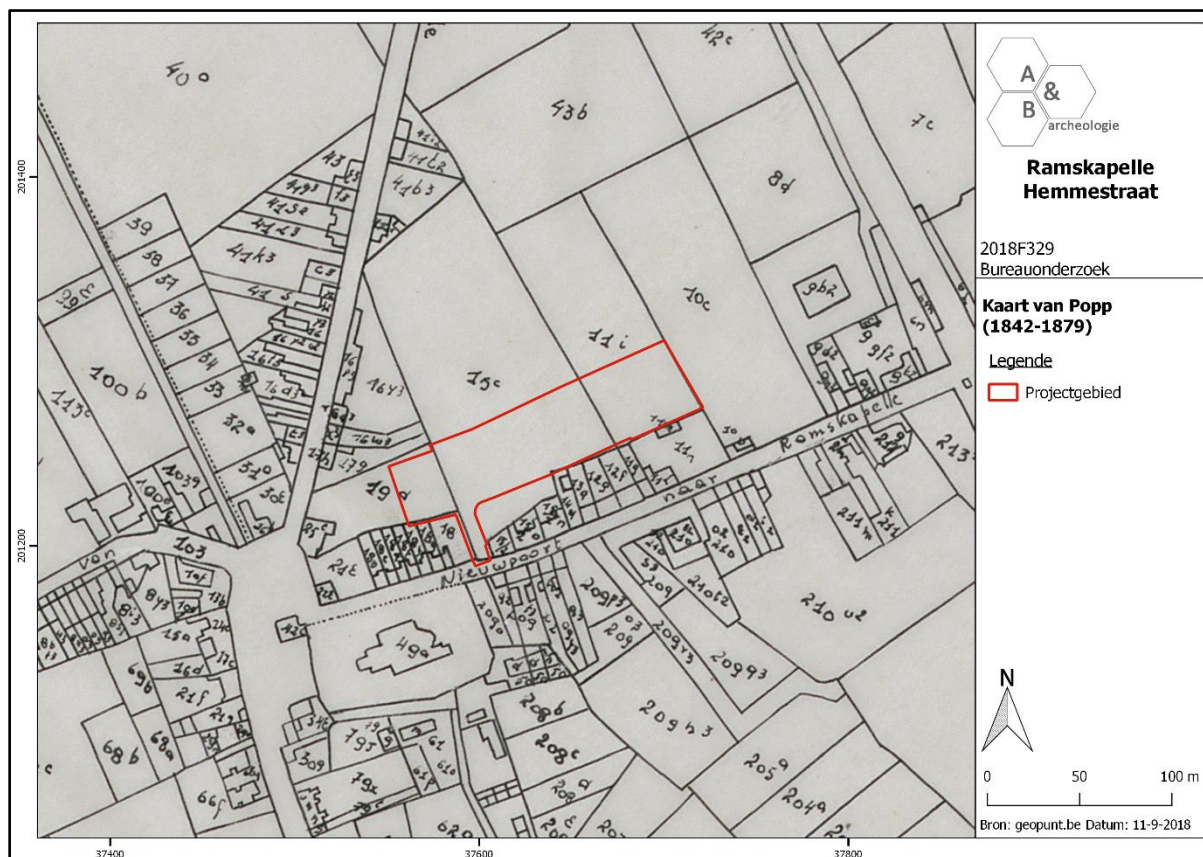
⁹ Tijdens opmaak van deze archeologienota konden de luchtfoto's geraadpleegd worden, maar de tijdsspanne was te beperkt om administratief alles in orde te brengen wat betreft auteursrechten, waardoor geen luchtfoto's mogen afgebeeld worden in deze studie.

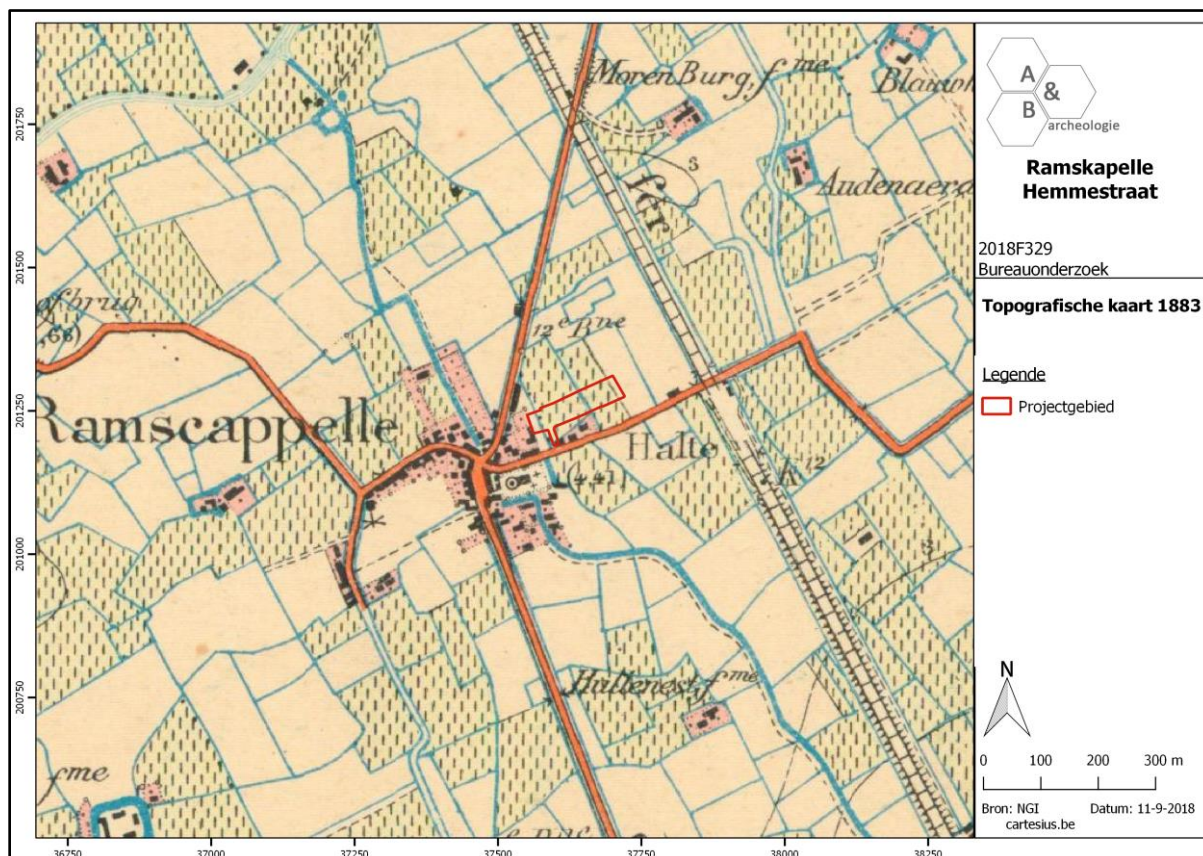
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

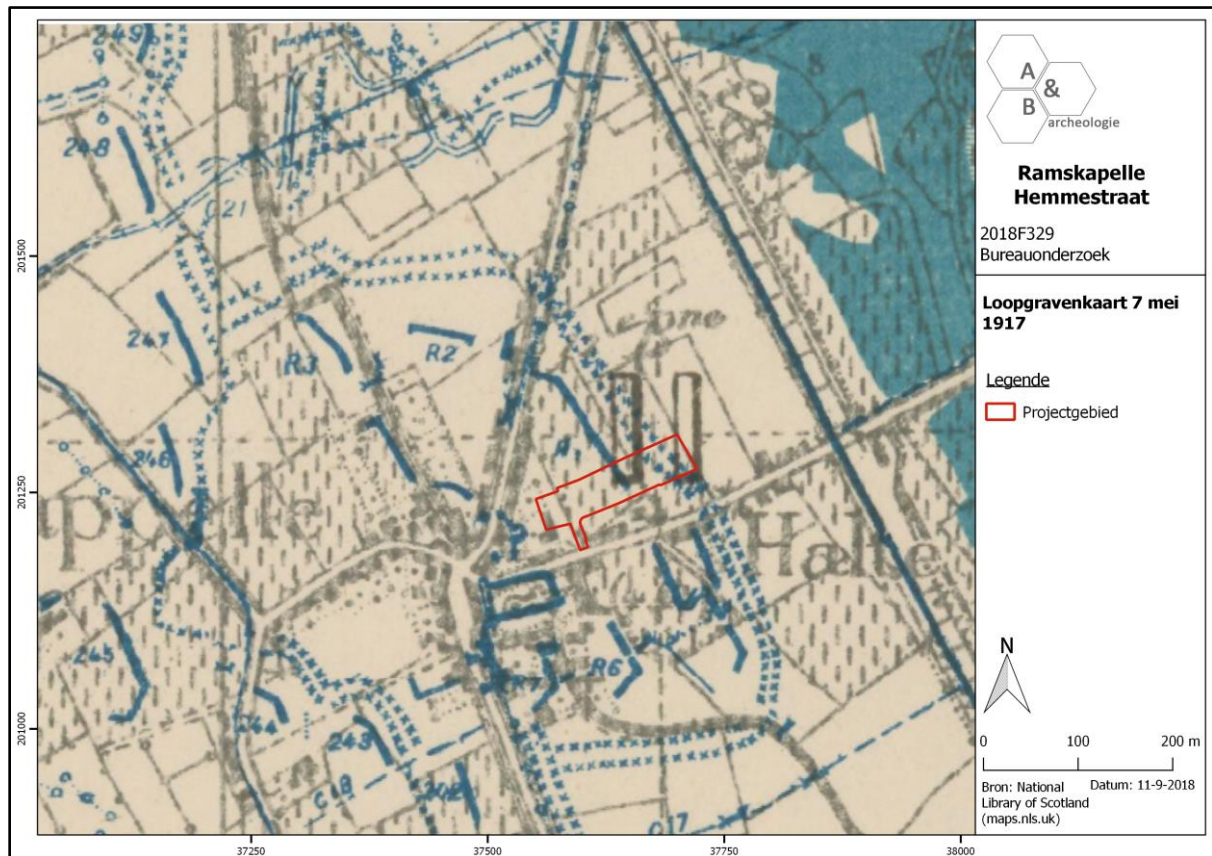
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

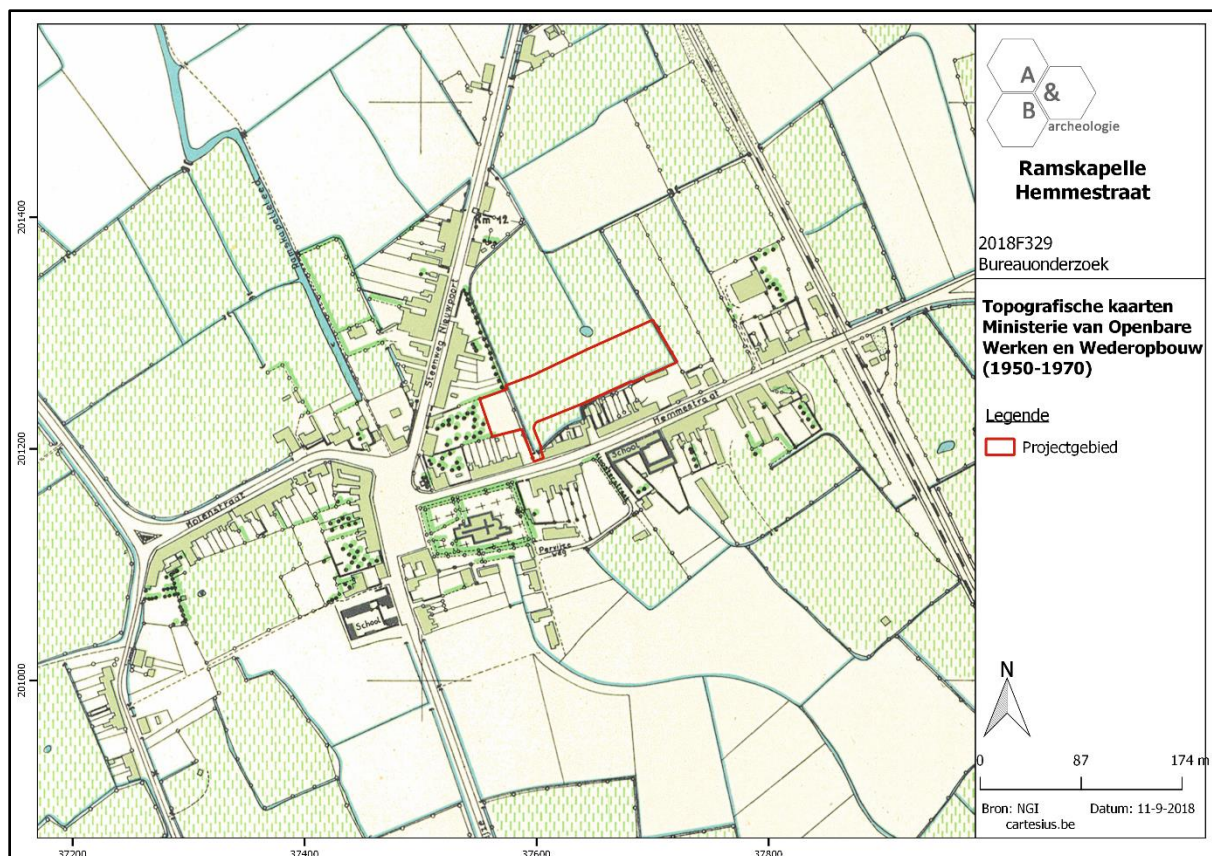
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

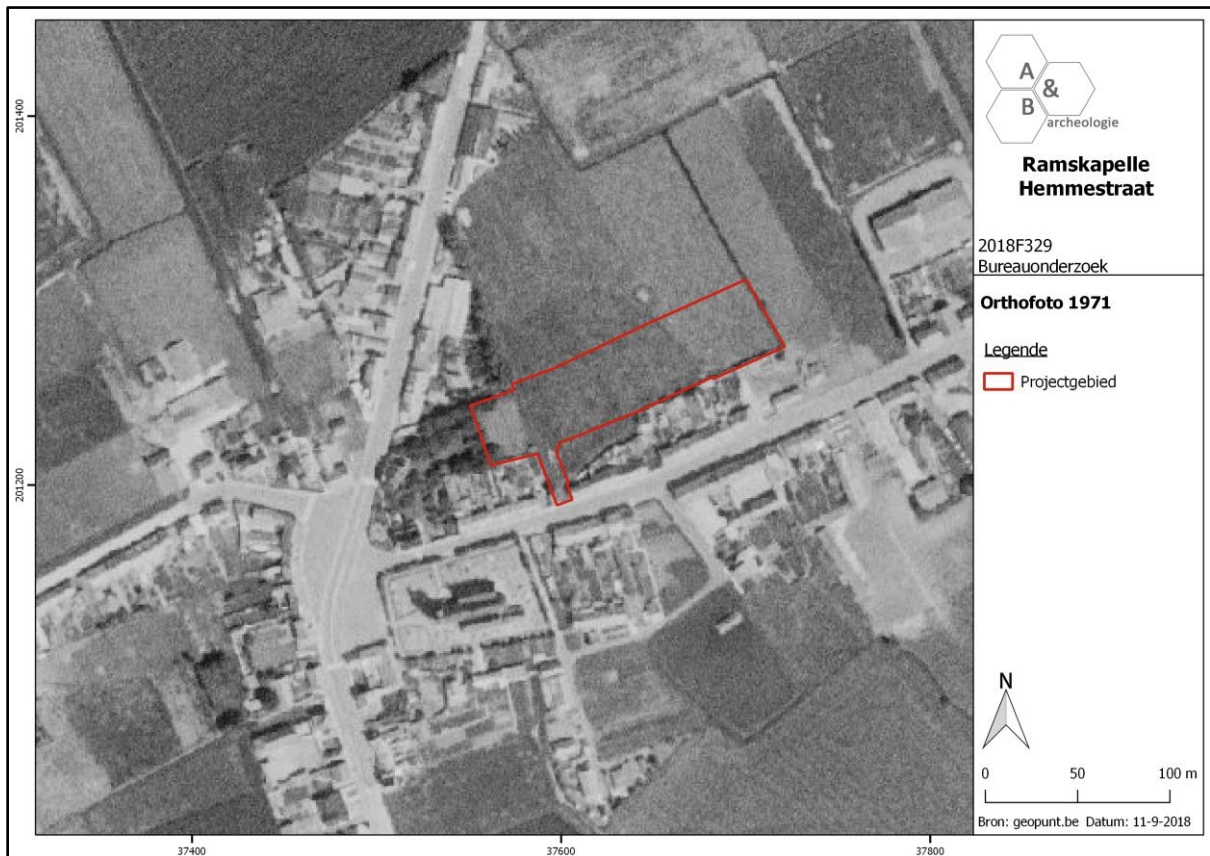
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

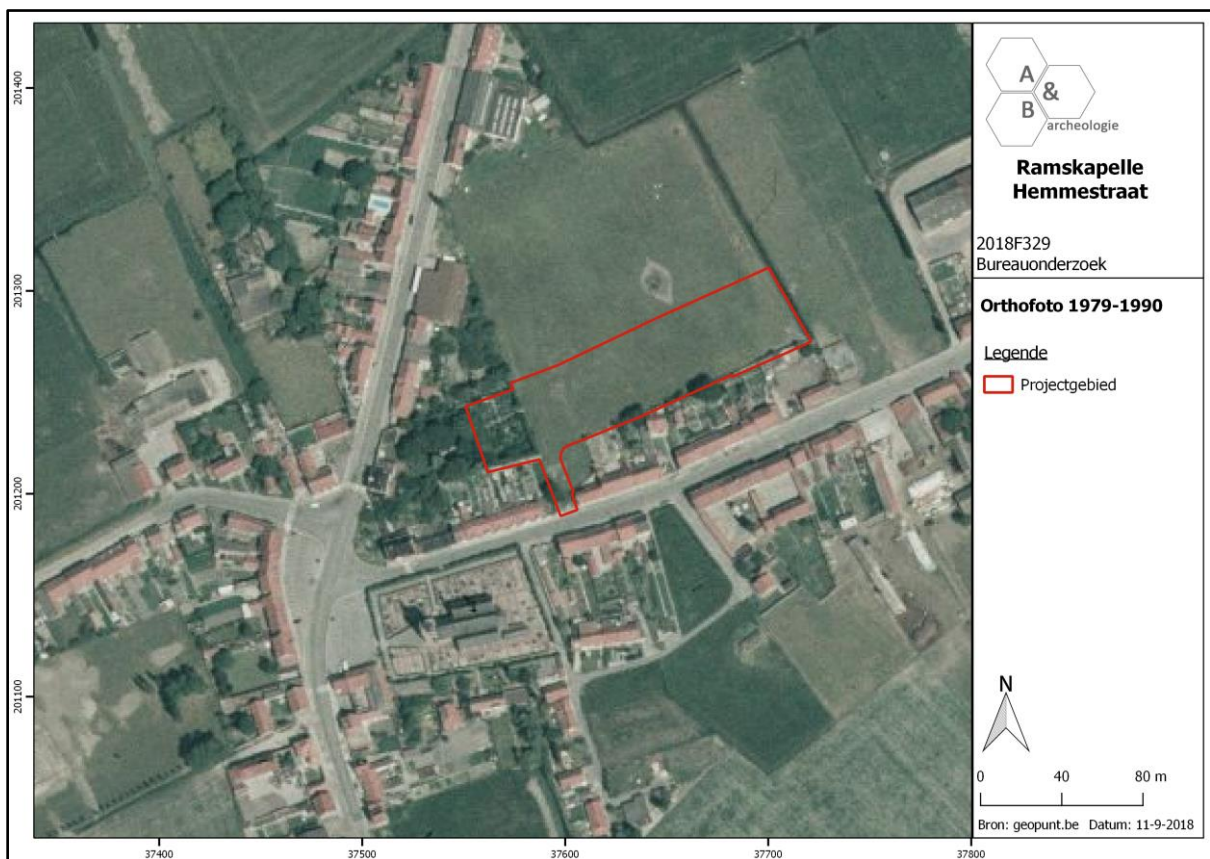
Figuur 19 Uitsnede uit de loopgravenkaart van 1917 (bron: maps.nls.uk).

Figuur 20 Aanduiding van het plangebied op een kaart van na WO II (bron: cartesius.be en NGI).

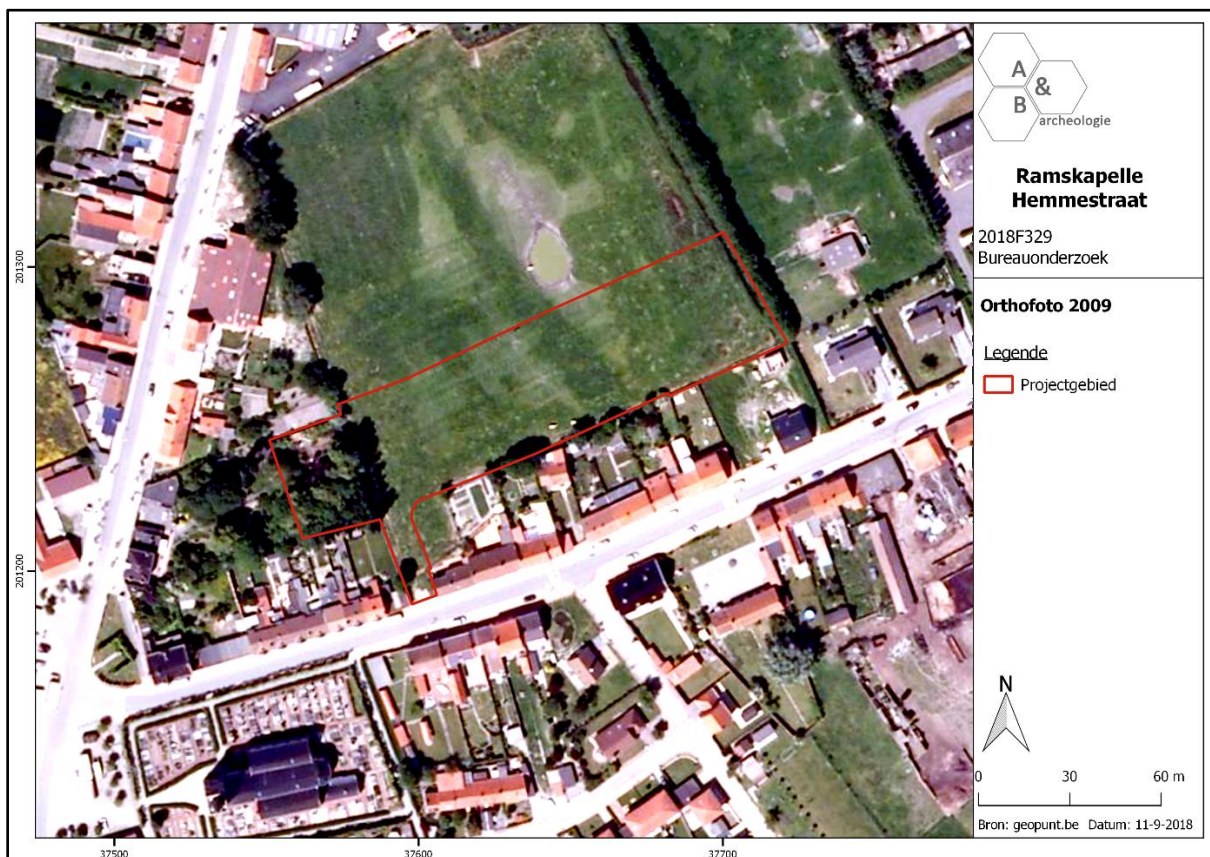
Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Grote grondwerken op het grootste deel van het plangebied en de gronden ten noorden, luchtfoto uit 2015 (boven) en 2016 (onder) (bron: geopunt).

2.5. Archeologische situering

In de omgeving van het plangebied zijn geen archeologische sites gekend. De langgerekte lijnvormige aanduiding ten oosten van het plangebied is de spoorlijn waarvan sprake in hoofdstuk 2.4. Andere sites aangeduid op de kaart hieronder zijn niet relevant voor het plangebied wegens te ver van het plangebied gelegen en/of gelegen in de oude binnenstad van Nieuwpoort.

Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied is gelegen langsheen de noordzijde van de Hemmestraat, ten noordwesten van de dorpskerk van Ramskapelle. De gehele dorpskern werd verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ook op het terrein hadden de oorlogshandelingen hun invloed, getuige hiervan zijn een loopgraaf en een dubbele prikkeldraadversperring aan de voorzijde ervan die zijn aangegeven op een loopgravenkaart van 1917 en op luchtfoto's. Deze structuren bevonden zich in de Belgische/geallieerde sector; de frontlijn lag zo'n 150m naar het oosten, ter hoogte van de spoorlijn Nieuwpoort-Diksmuide, met ten oosten ervan de geïnuundeerde IJzervlakte. Eind 18de eeuw en gedurende de 19de eeuw was het terrein onbebouwd, behalve misschien 1 of 2 kleine gebouwtjes in het westen. In de periode 2015-2016 vonden er volgens de luchtfoto's grootschalige grondwerken plaats op het plangebied.

- Er kan min of meer gesteld worden dat het plangebied een komvorm kent, met een centrale laagte en hogere zones in het oosten, zuiden en westen. Op de bodemkaart wordt het plangebied gekarteerd als kunstmatige gronden: voor het grootste gedeelte uitgeveende gronden, en in het westen en het zuiden bebouwde zones.

- Er vond in de omgeving van het plangebied nog geen archeologisch onderzoek plaats, wat maakt dat de archeologische verwachting eigenlijk ongekend is. Archeologische sporen die dateren van voor de Eerste Wereldoorlog zijn echter zo goed als zeker niet meer te verwachten op het grootste deel van het terrein: de lager gelegen ligging van de westelijke helft van het terrein en de aanduiding als uitgeveende gronden duiden er op dat de bodem in het verleden tot op aanzienlijke diepte is omgewoeld, alleszins tot op een diepte lager dan een relevant archeologisch niveau. Het is onwaarschijnlijk dat er zich na de ontvening nog bewoning ontwikkelde op deze lagere gebieden, daarvoor zijn deze lage, natte gronden niet geschikt. Ook de verwoestingen/bombardementen tijdens WO I zullen hun impact gehad hebben op de bodem voor de oudere periodes pre-WOI. De kans dat de gekende WO I-structuren goed bewaard zijn, is echter ook klein. De loopgraafstructuur werd bovengronds aangelegd en voorzien van een brede wal aan de vijandelijke zijde. Gezien de loopgraaf zo goed als geen ingreep in de bodem heeft teweeg gebracht, zal deze niet langer archeologisch waarneembaar zijn. Prikkeldraadversperringen zijn oppervlakkige structuren, deze zullen eveneens geen archeologische sporen hebben nagelaten.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Binnen de verkavelingsgrens worden de groenaanplantingen gerooid. Het terrein zal verkaveld worden in 10 loten: 4 kleine loten voor halfopen en gesloten bebouwing in het uiterste westelijke gedeelte, en 6 grotere loten voor open bebouwing op de rest van het terrein. De woningen worden ontsloten door een nieuw aan te leggen wegnis die aansluit op de bestaande toegangsweg in het

zuidwesten en verbinding geeft met de Hemmestraat. Onder de wegeis wordt een riolering aangelegd. Rond elk lot komt een tuin te liggen. In het noorden wordt een wadi uitgegraven tot ca. 80cm diep. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegeis, nutsvoorzieningen en -leidingen en de wadi, het optrekken van de woningen, de omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

De archeologische verwachting van het terrein is ongekend. Er hebben echter al heel wat grondversturende activiteiten plaatsgevonden op het grootste gedeelte van het plangebied: ontvening, bombardementen tijdens de Eerste Wereldoorlog en recente grondwerken. Verder onderzoek naar de gekende WO I-structuren is wegens hun oppervlakkige ingreep in de bodem niet zinvol en zal niet leiden tot nuttige kenniswinst. De precieze aard van de werken in 2015-2016 kon niet achterhaald worden, maar ook deze zullen ongetwijfeld invloed gehad hebben op de bodem en zullen de laatste sporen van de oppervlakkige aangelegde loopgraaf (indien nog bewaard) vernield hebben. De enige zone binnen het plangebied die mogelijk minder verstoord is, is de westelijke tuinzone. Deze heeft een oppervlakte van 897m². Een verder vooronderzoek op dergelijke beperkte locatie, buiten stadscontext, die als kunstmatige grond is gekarteerd op de bodemkaart en waar WO I-bombardementen hebben plaatsgevonden, lijkt weinig zinvol. Op basis van bovenstaande gegevens kan besloten worden dat de kans klein is dat er nog relevant archeologisch erfgoed aanwezig is op het plangebied, en dat verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken niet zou leiden tot nuttige kenniswinst. Dit onderzoek zou meer vragen oproepen dan beantwoorden en de kosten-baten analyse zou negatief uitvallen. Er dient dus geen verder vooronderzoek geadviseerd te worden.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied is gelegen langs de noordzijde van de Hemmestraat, ten noordwesten van de dorpskerk van Ramskapelle. De gehele dorpskern werd verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ook op het terrein hadden de oorlogshandelingen hun invloed, getuige hiervan zijn een loopgraaf en een dubbele prikkeldraadversperring aan de voorzijde ervan die zijn aangegeven op een loopgravenkaart van 1917 en op luchtfoto's. Deze structuren bevonden zich in de Belgische/geallieerde sector; de frontlijn lag zo'n 150m naar het oosten, ter hoogte van de spoorlijn Nieuwpoort-Diksmuide, met ten oosten ervan de geïndeundeerde IJzervlakte. Eind 18de eeuw en gedurende de 19de eeuw was het terrein onbebouwd, behalve misschien 1 of 2 kleine gebouwtjes in het westen. In de periode 2015-2016 vonden er volgens de luchtfoto's grootschalige grondwerken plaats op het plangebied. Er zijn geen archeologische gegevens gekend over de site; wel werd vlak ten oosten recent een landelijke bewoningssite uit de overgang van de vroege naar de volle middeleeuwen opgegraven.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Er hebben al heel wat grondversturende activiteiten plaatsgevonden op het grootste gedeelte van het plangebied: ontvening, bombardementen tijdens de Eerste Wereldoorlog en recente grondwerken.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het terrein zal verkaveld worden in 10 loten. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en de wadi, het optrekken van de woningen, de omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van archeologische sporen is echter klein, gezien de verstoringsgeschiedenis van de percelen.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Hemmestraat te Ramskapelle (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 2,52 hectare groot en kent een onregelmatige vorm. Het is hoofdzakelijk in gebruik als weiland. In het noordoosten is een grote tuin aanwezig, waarin zich meerdere bomen en enkele gebouwtjes bevinden. In het zuidoosten is een deeltje dat bij het plangebied hoort ook ingericht als tuin, in het zuidwesten is een kleine verharde zone aanwezig. In het zuidelijke gedeelte staan er enkele bomen en 2 stalletjes langsheen een interne perceelsgrens.

Het plangebied is gelegen langsheen de noordzijde van de Hemmestraat, ten noordwesten van de dorpskerk van Ramskapelle. De gehele dorpskern werd verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ook op het terrein hadden de oorlogshandelingen hun invloed, getuige hiervan zijn een loopgraaf en een dubbele prikkeldraadversperring aan de voorzijde ervan die zijn aangegeven op een loopgravenkaart van 1917 en op luchtfoto's. Deze structuren bevonden zich in de Belgische/geallieerde sector; de frontlijn lag zo'n 150m naar het oosten, ter hoogte van de spoorlijn Nieuwpoort-Diksmuide, met ten oosten ervan de geïnuundeerde IJzervlakte. Eind 18de eeuw en gedurende de 19de eeuw was het terrein onbebouwd, behalve misschien 1 of 2 kleine gebouwtjes in het westen. In de periode 2015-2016 vonden er volgens de luchtfoto's grootschalige grondwerken plaats op het plangebied. Er kan min of meer gesteld worden dat het plangebied een komvorm kent, met een centrale laagte en hogere zones in het oosten, zuiden en westen. Op de bodemkaart wordt het plangebied gekarteerd als kunstmatige gronden: voor het grootste gedeelte uitgeveende gronden, en in het westen en het zuiden bebouwde zones. Er vond in de omgeving van het plangebied nog geen archeologisch onderzoek plaats, wat maakt dat de archeologische verwachting eigenlijk ongekend is. Archeologische sporen die dateren van voor de Eerste Wereldoorlog zijn echter zo goed als zeker niet meer te verwachten op het grootste deel van het terrein: de lager gelegen ligging van de westelijke helft van het terrein en de aanduiding als uitgeveende gronden duiden er op dat de bodem in het verleden tot op aanzienlijke diepte is omgewoeld, alleszins tot op een diepte lager dan een relevant archeologisch niveau. Het is onwaarschijnlijk dat er zich na de ontvening nog bewoning ontwikkelde op deze lagere gebieden, daarvoor zijn deze lage, natte gronden niet geschikt. Ook de verwoestingen/bombardementen tijdens WO I zullen hun impact gehad hebben op de bodem voor de oudere periodes pre-WOI. De kans dat de gekende WO I-structuren goed bewaard zijn, is echter ook klein. De loopgraafstructuur werd bovengronds aangelegd en voorzien van een brede wal aan de vijandelijke zijde. Gezien de loopgraaf zo goed als geen ingreep in de bodem heeft teweeg gebracht, zal deze niet langer archeologisch waarneembaar zijn. Prikkeldraadversperringen zijn oppervlakkige structuren, deze zullen eveneens geen archeologische sporen hebben nagelaten.

Binnen de verkavelingsgrens worden de groenaanplantingen gerooid. Het terrein zal verkaveld worden in 10 loten: 4 kleine loten voor halfopen en gesloten bebouwing in het uiterste westelijke gedeelte, en 6 grotere loten voor open bebouwing op de rest van het terrein. De woningen worden

ontsloten door een nieuw aan te leggen wegenis die aansluit op de bestaande toegangsweg in het zuidwesten en verbinding geeft met de Hemmestraat. Onder de wegenis wordt een riolering aangelegd. Rond elk lot komt een tuin te liggen. In het noorden wordt een wadi uitgegraven tot ca. 80cm diep. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen en de wadi, het optrekken van de woningen, de omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

De archeologische verwachting van het terrein is ongekend. Er hebben echter al heel wat grondversturende activiteiten plaatsgevonden op het grootste gedeelte van het plangebied: ontvening, bombardementen tijdens de Eerste Wereldoorlog en recente grondwerken. Verder onderzoek naar de gekende WO I-structuren is wegens hun oppervlakkige ingreep in de bodem niet zinvol en zal niet leiden tot nuttige kenniswinst. De precieze aard van de werken in 2015-2016 kon niet achterhaald worden, maar ook deze zullen ongetwijfeld invloed gehad hebben op de bodem en zullen de laatste sporen van de oppervlakkige aangelegde loopgraaf (indien nog bewaard) vernield hebben. De enige zone binnen het plangebied die mogelijk minder verstoord is, is de westelijke tuinzone. Deze heeft een oppervlakte van 897m². Een verder vooronderzoek op dergelijke beperkte locatie, buiten stadscontext, die als kunstmatige grond is gekarteerd op de bodemkaart en waar WO I-bombardementen hebben plaatsgevonden, lijkt weinig zinvol. Op basis van bovenstaande gegevens kan besloten worden dat de kans klein is dat er nog relevant archeologisch erfgoed aanwezig is op het plangebied, en dat verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken niet zou leiden tot nuttige kenniswinst. Dit onderzoek zou meer vragen oproepen dan beantwoorden en de kosten-baten analyse zou negatief uitvallen. Er dient dus geen verder vooronderzoek geadviseerd te worden.

5. Bibliografie

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

6. Bijlages

- Figurenlijst

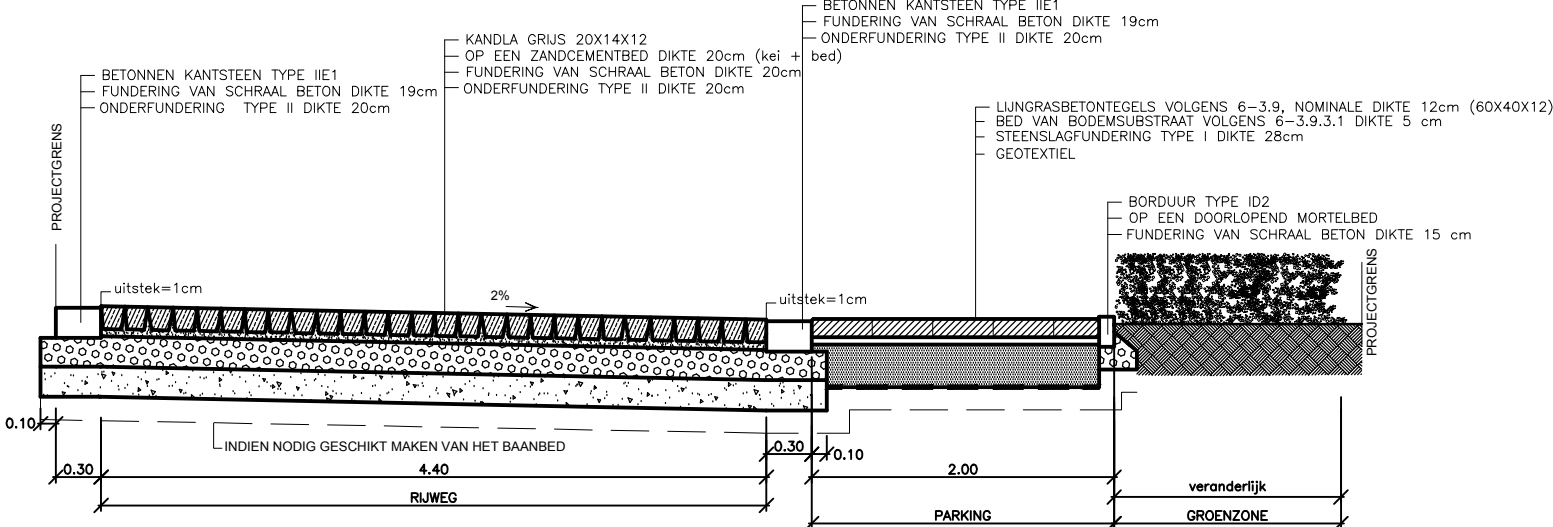
Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Uittreksel uit het verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan met afbakening van het plangebied (bron: geopunt.be).	10
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)... ..	11
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).	12
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	14
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	19
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	20
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	20
Figuur 17 Uitsnede uit de Poppkaart, met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	21
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883, met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 19 Uitsnede uit de loopgravenkaart van 1917 (bron: maps.nls.uk).....	22
Figuur 20 Aanduiding van het plangebied op een kaart van na WO II (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	23
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).....	24
Figuur 25 Grote grondwerken op het grootste deel van het plangebied en de gronden ten noorden, luchtfoto uit 2015 (boven) en 2016 (onder) (bron: geopunt).	25
Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	26

Bijlage: Verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer)

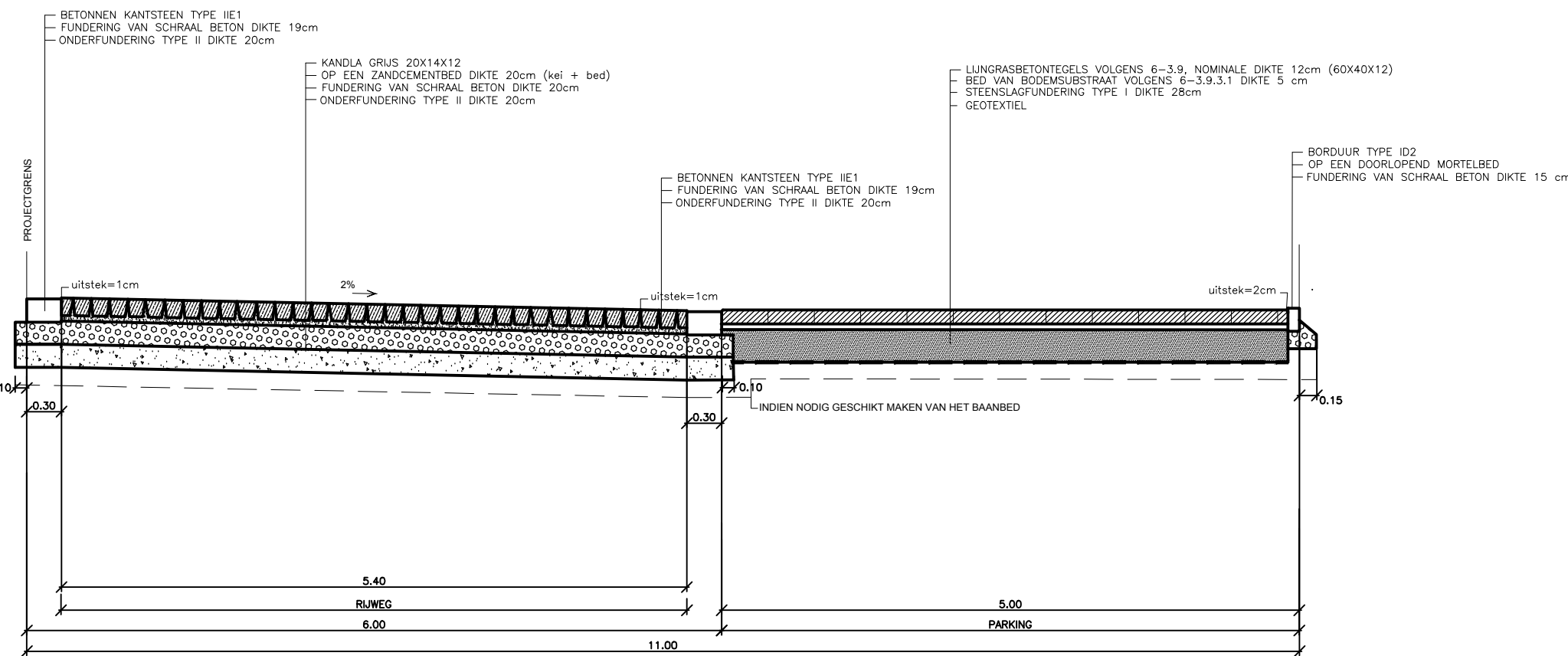

TYPEDWARSPROFIELEN

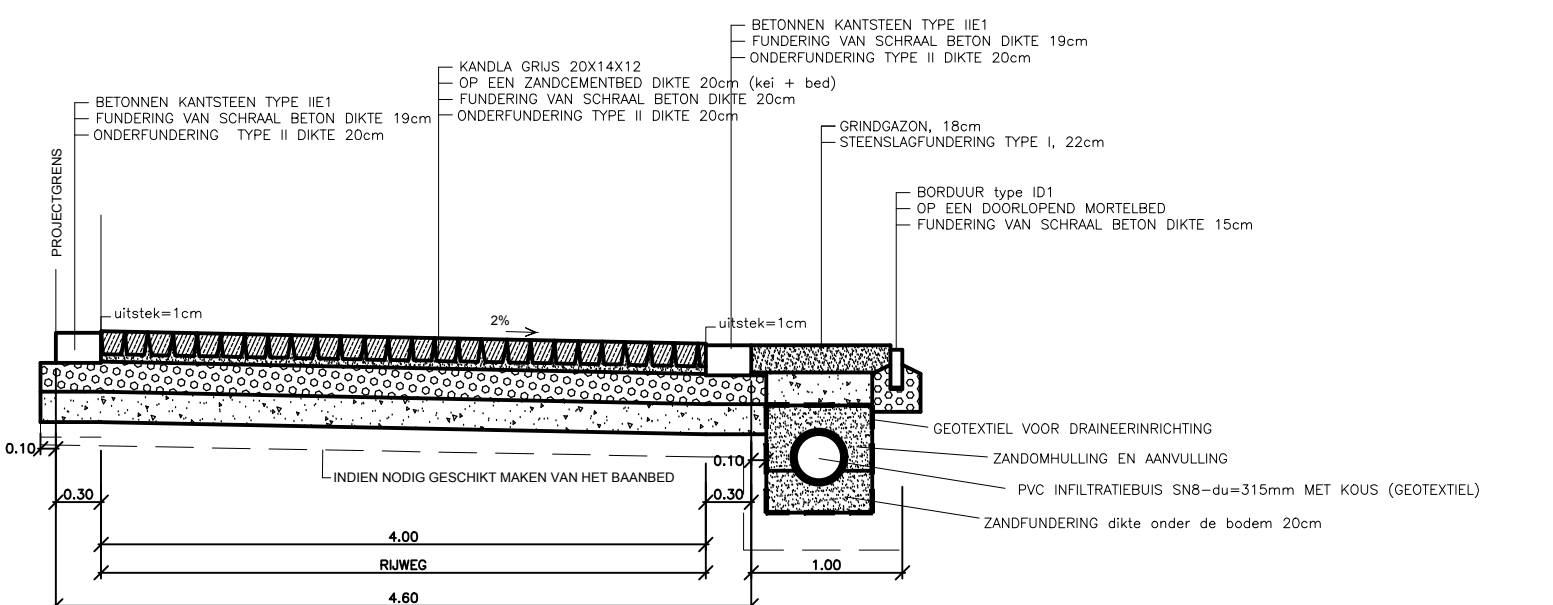
Schaal: 1/50

TYPEDWARSPROFIEL 1

TYPEDWARSPROFIEL 2

TYPEDWARSPROFIEL 1